

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 1

M.A. / M. Sc. (Part-I) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 1: Contemporary Strategy)

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about **20** words each (**any ten**) :

[20]

- (1) Define Strategic studies.
- (2) Define War.
- (3) What is Peace?
- (4) What is Cold War.
- (5) What is Deterrence?
- (6) What is Conflict?
- (7) What is low intensity conflict?
- (8) What is conflict resolution?
- (9) What is peace research?
- (10) What is conflict management?
- (11) What is Insurgency?
- (12) What is counter - insurgency?
- (13) What is post cold war?

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in 50 words (any two) :

[10]

- (1) Write a note on nuclear age.
- (2) Write a note on peace research.
- (3) Write a note on conflict management.
- (4) Write a note on causes of war.

Q. 3. Answer in 150 words (any two) :

[20]

- (1) Discuss 'terrorism is threat to global peace and security'.
- (2) Discuss 'India's internal security issues'.
- (3) Write a note on relevance of strategic studies in present day.
- (4) Write a note on relevance of peace research in present age.

Q. 4. Answer in 500 words (any two) :

[30]

- (1) Write an essay on 'Insurgency and counter insurgency problem in India'.
- (2) Write an essay on approaches of strategic studies.
- (3) Write an essay on Theories of War.
- (4) Write an essay on Theory of Deterrence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) सामरिक शास्त्राची व्याख्या करा.
- (२) युद्धाची व्याख्या करा.
- (३) शांतता म्हणजे काय?
- (४) शीतयुद्ध म्हणजे काय?
- (५) प्ररोधन म्हणजे काय?
- (६) संघर्ष म्हणजे काय?
- (७) कमी तीव्रतेचे संघर्ष म्हणजे काय?
- (८) संघर्ष निवारण म्हणजे काय?
- (९) शांतता संशोधन म्हणजे काय?
- (१०) संघर्ष व्यवस्थापन म्हणजे काय?
- (११) विप्लव म्हणजे काय?
- (१२) प्रति विप्लव म्हणजे काय?
- (१३) शीतयुद्धोत्तर म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) आणविक युग यावर टीप लिहा.
- (२) शांतता संशोधन यावर टीप लिहा.
- (३) संघर्ष व्यवस्थापन यावर टीप लिहा.
- (४) युद्धाची कारणे यावर टीप लिहा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) दहशतवाद हा जागतिक शांतता आणि सुरक्षेला धोका आहे, यावर चर्चा करा.
- (२) ' भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेचे प्रश्न ' यावर चर्चा करा.
- (३) सध्याच्या युगात सामरिक शास्त्राच्या अभ्यासाचे महत्त्व यावर टीप लिहा.
- (४) सध्याच्या युगात शांतता संशोधनाचे महत्त्व यावर टीप लिहा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) ' भारताचे विप्लव आणि प्रतिविप्लवाचे प्रश्न ' यावर निबंध लिहा.
- (२) ' सामरिक शास्त्राचे दृष्टिकोण ' यावर निबंध लिहा.
- (३) ' युद्धाचे सिद्धांत ' यावर निबंध लिहा.
- (४) ' प्ररोधनाचा सिद्धांत ' यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 10

M.A. / M. Sc. (Part - II) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS - II : International Humanitarian and Refugee Studies

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Define Human Rights.
- (2) What is Humanitarian Law?
- (3) Who is known as Refugee?
- (4) What is meant by POW?
- (5) Define Landmines.
- (6) Define Chemical Weapons.
- (7) Define Biological Weapons.
- (8) What is meant by 'non-defended locality'?
- (9) Define UNCHR.
- (10) Define NGO.
- (11) What is Asylum?
- (12) What is Extradition?
- (13) What is meant by 'shipwrecked person'?

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) :

[10]

- (1) Explain the concept of Military Target.
- (2) Explain the concept of Humanitarian Law.
- (3) Why medical installations are protected from attack?
- (4) Explain the duties of refugees.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) :

[20]

- (1) Write the evils of war.
- (2) What humanitarian practices were adopted during 1965 Indo-Pak war.
- (3) Write the scope of humanitarian studies.
- (4) Write the principle of non - refolement.

Q. 4. Answer in about 500 words each (any two) :

[30]

- (1) What are the prohibited methods of warfare? Discuss.
- (2) Write an essay on Refugee Problems.
- (3) Explain the importance of Natural Environment and Cultural Property.
- (4) Discuss the contribution of United Nations in promoting human rights and humanitarian law.

—————

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'मानवी हक्क'ची व्याख्या द्या.
- (२) मानवीयतेचा कायदा म्हणजे काय?
- (३) निर्वासित कोणाला म्हणतात?
- (४) युद्धकैदी म्हणजे काय?
- (५) 'भूसुरंग'ची व्याख्या द्या.
- (६) रासायनिक शस्त्रास्त्रे याची व्याख्या द्या.
- (७) जैविक शस्त्रास्त्रे याची व्याख्या द्या.
- (८) संरक्षणविरहित वस्ती म्हणजे काय?
- (९) यू. एन. सी. एच. आर. याची व्याख्या द्या.
- (१०) एन. जी. ओ. याची व्याख्या द्या.
- (११) 'आश्रय' म्हणजे काय?
- (१२) 'प्रत्यार्पण' म्हणजे काय?
- (१३) 'शिपरॅकड पर्सन' म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) सैनिकी लक्ष्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (२) 'मानवीयतेचा कायदा' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (३) वैद्यकीय मदत केंद्रे आक्रमणापासून संरक्षित का केली जातात?
- (४) निर्वासितांची कर्तव्ये स्पष्ट करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) 'युद्धाचे दुष्परिणाम' थोडक्यात लिहा.
- (२) १९६५च्या भारत-पाक युद्धात मानवीयतेच्या कायद्याची अंमलबजावणी कशाप्रकारे करण्यात आली?
- (३) मानवीयतेच्या अभ्यासाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (४) नॉन-रिफोलमेंटची तत्त्वे लिहा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन):

[३०]

- (१) कोणकोणत्या युद्धपद्धती निषिद्ध मानण्यात आल्या आहेत? चर्चा करा.
- (२) निर्वासितांची समस्या यावर निबंध लिहा.
- (३) नैसर्गिक पर्यावरण व सांस्कृतिक संपत्ती महत्त्व स्पष्ट करा.
- (४) मानवी हक्क आणि मानवीयतेच्या कायद्याचे संरक्षण व संगोपन करण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रांनी केलेल्या योगदानाची चर्चा करा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 11

M.A. / M. Sc. (Part - II) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 12 : War and Society)

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Define 'Unjust War'?
- (2) Define 'Non-Combatant'.
- (3) What is meant by Belligerent Occupation?
- (4) Define 'Anchored Mines'.
- (5) What is 'Hague Convention'?
- (6) Define 'Wanton Destruction'.
- (7) Define 'Terrorism'.
- (8) Define 'Insurgency'.
- (9) Define 'Naxalism'.
- (10) What is meant by 'Martial Race'?
- (11) What is meant by 'legality of war'?
- (12) Define 'Breach'.
- (13) Define 'Denunciation'.

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) : **[10]**

- (1) On what basis, society has accepted war?
- (2) Identify the various effects of nuclear explosion.
- (3) Write the concept of declared war.
- (4) Why international community was failed to abolish war?

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) : **[20]**

- (1) Write a note on modern developments and its effect on the law of War.
- (2) Examine the question of legality of the use of war waging machinery.
- (3) Write the functions of the law of war.
- (4) Write the role of humanitarian law on wounded persons.

Q. 4. Answer in about 500 words each (any two) : **[30]**

- (1) Explain about prohibited method of warfare.
  - (2) Discuss the history, nature and scope of Law of War.
  - (3) Discuss War Crimes and what are the various methods of punishing the violation of law of war?
  - (4) "Since World War II, Guerilla Warfare has acquired a new significance and is now being baptised as asymmetric warfare". Discuss in detail.
-

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'अनजस्ट वॉर'ची व्याख्या द्या.
- (२) 'बिनलढवयै'ची व्याख्या द्या.
- (३) 'बिलीजरीयन्ट ऑक्युपेशन' म्हणजे काय?
- (४) 'अँकर्ड माईन्स'ची व्याख्या द्या.
- (५) हेग संमेलन म्हणजे काय?
- (६) 'वॅन्टोन डिस्ट्रक्शन'ची व्याख्या द्या.
- (७) 'दहशतवाद'ची व्याख्या द्या.
- (८) 'विप्लववाद'ची व्याख्या द्या.
- (९) 'नक्सलिझम'ची व्याख्या द्या.
- (१०) लढाऊ जमात म्हणजे काय?
- (११) युद्धाची वैधानिकता म्हणजे काय?
- (१२) 'ब्री,'ची व्याख्या द्या.
- (१३) 'डिनन्सिएशन'ची व्याख्या द्या.

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) समाजाने कोणत्या आधारावर युद्धाला स्वीकारले आहे.
- (२) अणुचाचणीचे विविध परिणाम स्पष्ट करा.
- (३) घोषित युद्धाची संकल्पना थोडक्यात लिहा.
- (४) आंतरराष्ट्रीय समुदाय युद्ध टाळण्यात अपयशी का ठरला?

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) आधुनिक विकास आणि त्याचा युद्धनियामवलीवर होणारा परिणाम यावर टिपण लिहा.
- (२) वॉर वेजिंग मशिनरीच्या वापराबाबतच्या समस्येची वैधानिकता परीक्षण करा.
- (३) युद्ध नियमावलीचे कार्य लिहा.
- (४) जखमी सैनिकांच्याबाबत मानवीयतेच्या कायद्याची भूमिका थोडक्यात लिहा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) निषिद्ध करण्यात आलेल्या विविध युद्ध पद्धती स्पष्ट करा.
- (२) युद्ध नियमावलीचे स्वरूप, व्याप्ती आणि इतिहासाबाबत चर्चा करा.
- (३) युद्ध गुन्ह्यांची चर्चा करून युद्धाचे नियम भंग करणाऱ्या राष्ट्रांना शिक्षा देण्याच्या पद्धती कोणत्या? ते स्पष्ट करा.
- (४) 'दुसऱ्या महायुद्धानंतर गनिमी युद्ध पद्धतीला पुन्हा नव्याने महत्त्व प्राप्त झाले आणि आता त्याचा समावेश अनियमित युद्ध पद्धतीत करण्यात आला आहे'. चर्चा करा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 12

M.A. / M. Sc. (Part-II) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 13 : Logistics Management of National Defence)

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

- Note :** (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Define 'Inventory'.
- (2) What is 'Integrated logistic support'?
- (3) Define the term 'Procurement'.
- (4) Who is known as 'Shippers'?
- (5) Who is known as 'Suppliers'?
- (6) Write about ASC.
- (7) Write about AOC.
- (8) What is 'Safety Stocks'?
- (9) Define 'War Reserves'.
- (10) What is meant by 'Just in Time'?
- (11) What is meant by 'Order Fulfillment'?
- (12) Define War potential.
- (13) Define War.

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) : **[10]**

- (1) Write the significance of Military Logistics.
- (2) Write the scope of Information Technology in logistic planning.
- (3) Write a note on logistic service providers.
- (4) Write the significance of sound industrial base in logistics management.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) : **[20]**

- (1) Explain the role and significance of Logistics Management.
- (2) What are the current issues in Defence Logistics Management?
- (3) Explain the main principles of Logistics.
- (4) Discuss about Logistics Channels.

Q. 4. Answer in about 500 words each (any two) : **[30]**

- (1) Discuss about coordination of transportation and communication system to streamline the working of logistics.
- (2) Explain about build up and disposition of logistics forces.
- (3) What are the challenges to logistic management in the 21st century? Explain.
- (4) What do you understand by supply chain management collaboration? What is its importance?

_____

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तर लिहा (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'इनव्हेंटरी'ची व्याख्या द्या.
- (२) 'इन्टिग्रेटेड लॉजिस्टिक सपोर्ट' म्हणजे काय?
- (३) 'पोक्युरमेंट'ची व्याख्या लिहा.
- (४) 'शिपर्स' कोणाला म्हणतात?
- (५) 'सप्लायर्स' कोणाला संबोधले जाते?
- (६) ए. एस. सी. म्हणजे काय?
- (७) ए. ओ. सी. म्हणजे काय?
- (८) 'सुरक्षित साठा' म्हणजे काय?
- (९) 'युद्धासाठी राखीव' म्हणजे काय?
- (१०) 'वेळेच्या आत नुकतेच' म्हणजे काय?
- (११) आदेश परिपूर्णता (ऑर्डर फुलफिलमेंट) म्हणजे काय?
- (१२) 'युद्धक्षमता'ची व्याख्या द्या.
- (१३) 'युद्ध'ची व्याख्या द्या.

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) लष्करी पुरवठा व्यवस्थेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (२) 'पुरवठा व्यवस्थेच्या नियोजनातील माहिती व तंत्रज्ञानाची व्याप्ती' - थोडक्यात लिहा.
- (३) 'लॉजिस्टिक सर्व्हिस प्रोव्हायडर्स' यावर टिपण करा.
- (४) पुरवठा व्यवस्थापनातील उत्तम औद्योगिक पायाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) पुरवठा व्यवस्थापनाची भूमिका व महत्त्व स्पष्ट करा.
- (२) डिफेंस लॉजिस्टिक मॅनेजमेंटमध्ये नवीन मुद्दे कोणते आहेत?
- (३) पुरवठा व्यवस्थापनाची प्रमुख तत्त्वे स्पष्ट करा.
- (४) पुरवठा व्यवस्थेच्या साखळीबाबत चर्चा करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) पुरवठा व्यवस्थेचे कार्य सुरळीत चालण्यासाठी दळणवळण - वाहतूक व संपर्क यंत्रणेतील कामाची विभागणी व समन्वय यांबाबत चर्चा करा.
- (२) 'बिल्डअप आणि डिसपोजिशन ऑफ लॉजिस्टिक फोर्सेस' - स्पष्ट करा.
- (३) एकविसाव्या शतकातील पुरवठा व्यवस्थापनाची आव्हाने स्पष्ट करा.
- (४) 'सप्लाय चेन मॅनेजमेंट कोलॅबोरेशन' म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 13

M.A. / M.Sc. (Part- II) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 19 : Conflict and Peace Studies)

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) What is N.G.O. ?
- (2) What is I.G.O. ?
- (3) What is Peace?
- (4) What is Security?
- (5) What is Dispute?
- (6) What is Belief?
- (7) Define Battle?
- (8) Define 'Prevention'.
- (9) Define Images.
- (10) Define Conflicts Management?
- (11) Define Conflicts Resolution.
- (12) What is Mediation?
- (13) What is Armed Conflicts.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) :

[10]

- (1) Humanitarian Laws
- (2) Conflicts Management
- (3) Conflicts Resolution.
- (4) Technique of Conflicts Prevention.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) :

[20]

- (1) Explain 'Confidence Building Measures
- (2) Explain 'India-Pakistan Conflict'.
- (3) Explain 'Global Security Crisis'.
- (4) Explain 'Disarmament'.

Q. 4. Answer in about 500 words (any two) :

[30]

- (1) Write an essay on 'collective security system in the present age'.
- (2) Write an essay on Middle-East crisis.
- (3) Write an essay on 'India's Internal Crisis'.
- (4) Write an essay on 'Humanitarian Laws of Armed conflict'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) N.G.O. म्हणजे काय?
- (२) I.G.O. म्हणजे काय?
- (३) 'शांतता' म्हणजे काय?
- (४) 'सुरक्षा' म्हणजे काय?
- (५) 'वाद' म्हणजे काय?
- (६) 'विश्वास' म्हणजे काय?
- (७) 'लढाई'ची व्याख्या करा.
- (८) 'प्रतिबंध'ची व्याख्या करा.
- (९) 'इमेजेस'ची व्याख्या करा.
- (१०) 'संघर्ष व्यवस्थापना'ची व्याख्या करा.
- (११) 'संघर्ष निवारण'ची व्याख्या करा.
- (१२) 'मध्यस्थी' म्हणजे काय?
- (१३) 'सशस्त्र संघर्ष' म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) मानवी कायदे.
- (२) संघर्ष व्यवस्थापन.
- (३) संघर्ष निवारण.
- (४) संघर्ष प्रतिबंध करण्याचे तंत्र.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) 'विश्वास बांधणी उपाय' स्पष्ट करा.
- (२) 'भारत-पाकिस्तान संघर्ष' स्पष्ट करा.
- (३) 'जागतिक सुरक्षेचे संघर्ष' स्पष्ट करा.
- (४) 'शस्त्र कपात' स्पष्ट करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) सध्याच्या युगात 'सामुहिक सुरक्षेची पद्धत' यावर निबंध लिहा.
- (२) 'मध्य आशियातील संघर्ष' यावर निबंध लिहा.
- (३) 'भारतातील अंतर्गत सुरक्षा' यावर निबंध लिहा.
- (४) 'Humanitarian Laws of Armed Conflict' यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 2

M.A. / M. Sc. (Part-I) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS - 2 : National Security

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) What is Military Capability?
- (2) What is State?
- (3) What is National?
- (4) What is National Security?
- (5) What is H.D.O.?
- (6) What is N.S.C.?
- (7) What is Development?
- (8) What is Technology?
- (9) What is Science?
- (10) What is National Interest?
- (11) What is National Security Planning?
- (12) What is SAARC?
- (13) What is P - S?

[4109] – 2

Page 1

P.T.O.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) :

[10]

- (1) Explain SAARC.
- (2) Explain India and West Asia.
- (3) Explain India and Russia.
- (4) Explain India and US.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) :

[20]

- (1) Discuss role of state in the age of globalization.
- (2) Discuss India's Higher defence organization.
- (3) Discuss terrorism is threat to India's national security.
- (4) Discuss India's internal security problem.

Q. 4. Answer in about 500 words each (any two) :

[30]

- (1) Write an essay on China - Pakistan Strategic Relation.
- (2) Write an essay on India - Pakistan Strategic Relation.
- (3) Write an essay on India China border dispute.
- (4) Write an essay on the role of paramilitary and civil defence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) लष्करी शक्ती म्हणजे काय?
- (२) राज्य म्हणजे काय?
- (३) राष्ट्र म्हणजे काय?
- (४) राष्ट्रीय सुरक्षा म्हणजे काय?
- (५) एच. डी. ओ. म्हणजे काय?
- (६) एन. एस. सी. म्हणजे काय?
- (७) विकास म्हणजे काय?
- (८) तंत्रज्ञान म्हणजे काय?
- (९) विज्ञान म्हणजे काय?
- (१०) राष्ट्रीय हित म्हणजे काय?
- (११) राष्ट्रीय सुरक्षा योजना म्हणजे काय?
- (१२) SAARC म्हणजे काय?
- (१३) P - S म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) SAARC स्पष्ट करा.
- (२) भारत आणि पश्चिम आशिया स्पष्ट करा.
- (३) भारत आणि रशिया स्पष्ट करा.
- (४) भारत आणि अमेरिका स्पष्ट करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) जागतिकीकरणात राज्याचे कार्य यावर चर्चा करा.
- (२) 'भारताचे उच्च संरक्षण संघटन' यावर चर्चा करा.
- (३) भारताच्या सुरक्षेला दहशतवादाचा धोका यावर चर्चा करा.
- (४) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेचे प्रश्न यावर चर्चा करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) चीन-पाकिस्तान यांचे सामरिक संबंध यावर निबंध लिहा.
- (२) भारत-पाकिस्तान यांचे सामरिक संबंध यावर निबंध लिहा.
- (३) 'भारत-चीन सीमा प्रश्न' यावर निबंध लिहा.
- (४) 'पॅरामिलिटरी आणि नागरी सेना' यांचे कार्य यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 3

M.A. / M. Sc. (Part-I) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 3 : International Relation)

(Annual Course)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about **20** words (**any ten**) :

[20]

- (1) What is Evolution?
- (2) Define Cold War.
- (3) What is Third World?
- (4) What is Balance of Power?
- (5) What is collective security?
- (6) What is Nonalignment?
- (7) What is International Law?
- (8) What is Disarmament?
- (9) What is arms control?
- (10) What is Diplomacy?
- (11) What is Idealism?
- (12) What is common security?
- (13) What is national security?

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) :

[10]

- (1) Explain Defence.
- (2) Explain Neoliberalism?
- (3) Explain NIEO.
- (4) Explain GATT and WTO.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) :

[20]

- (1) Discuss theories and approaches of International Relation.
- (2) Discuss balance of power during Cold War.
- (3) Discuss International political economy.
- (4) Discuss importance of UN for peace and security.

Q. 4. Answer in 500 words (any two) :

[30]

- (1) Write an essay on nonmilitary issues in South Asia
- (2) Write an essay on Regionalism in South Asia.
- (3) Write an essay on conflict in South Asia.
- (4) Write an essay on Globalizations and Technology.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'उत्क्रांती' म्हणजे काय?
- (२) शीतयुद्धाची व्याख्या करा.
- (३) 'तिसरे जग' म्हणजे काय?
- (४) 'सत्तेचा समतोल' म्हणजे काय?
- (५) 'सामूहिक सुरक्षा' म्हणजे काय?
- (६) 'अलिप्तता' म्हणजे काय?
- (७) 'आंतरराष्ट्रीय कायदा' म्हणजे काय?
- (८) 'शस्त्रकपात' म्हणजे काय?
- (९) 'शस्त्र नियंत्रण' म्हणजे काय?
- (१०) 'राजनय' म्हणजे काय?
- (११) 'आदर्शवाद' म्हणजे काय?
- (१२) 'समान सुरक्षा' म्हणजे काय?
- (१३) 'राष्ट्रीय सुरक्षा' म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) संरक्षण स्पष्ट करा.
- (२) 'नवआदर्शवाद' स्पष्ट करा.
- (३) NIEO स्पष्ट करा.
- (४) GATT व WTO स्पष्ट करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) आंतरराष्ट्रीय संबंधांचे सिद्धांत आणि दृष्टिकोन यावर चर्चा करा.
- (२) 'शीतयुद्धाच्या काळात सत्तेचा समतोल' यावर चर्चा करा.
- (३) 'आंतरराष्ट्रीय राजकीय अर्थव्यवस्था' यावर चर्चा करा.
- (४) संयुक्त राष्ट्रांचे शांतता आणि सुरक्षिततेचे महत्त्व यावर चर्चा करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) 'दक्षिण आशियातील असामरिक प्रश्न' यावर निबंध लिहा.
- (२) 'दक्षिण आशियातील प्रादेशिकता' यावर निबंध लिहा.
- (३) 'दक्षिण आशियातील सांस्कृतिक संघर्ष' यावर निबंध लिहा.
- (४) 'जागतिकीकरण आणि तंत्रज्ञान' यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 4

M.A. / M. Sc. (Part-I) Examination – 2012
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
(DS - 4 : Geopolitics and Military Geography)
(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) : **[20]**

- (1) Write any four names of Geopoliticians.
- (2) State the meaning of Geopolitics.
- (3) Define Nationalism.
- (4) What do you mean by 'four dimensional word'?
- (5) Where is the McMahan line located?
- (6) Where and by whom the theory of land power was presented?
- (7) State any two resources of logistics.
- (8) What do you mean by possibilism?
- (9) State any two elements required for creation state.
- (10) State any two factors of geography affecting on sea warfare.
- (11) Define "Colonialism".
- (12) Write the meaning of Organic Theory of a State.
- (13) Which countries having physical contiguity with India's land borders?

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) :

[10]

- (1) Write in brief on “Aksai-Chin”?
- (2) Explain the concept of Heartland.
- (3) Write a few lines on “A. T. Mahan”
- (4) Explain in brief the motives of colonialism.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) :

[20]

- (1) Highlight on population of India’s western land border and its relevance to security.
- (2) Explain the role of geography in Air Warfare.
- (3) Discuss any two factors of geopolitics.
- (4) Explain the methods and results of colonialism.

Q. 4. Answer in about 500 words each (any two) :

[30]

- (1) What were the causes of resurgence of nationalism in Africa?
  - (2) Explain the basic elements required for creation of state.
  - (3) Evaluate critically the geopolitical thoughts of professor Mackinder.
  - (4) Highlight on defence problems of Indo Myanmar border from Military Geography point of view.
-

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) कोणत्याही चार भूराजनीतितज्ञांची नावे द्या.
- (२) 'भूराजनीती'चा अर्थ लिहा.
- (३) 'राष्ट्रवाद'ची व्याख्या द्या.
- (४) फोर डायमेशनल वर्ड म्हणजे काय?
- (५) मॅकमोहन सीमारेषा कोणत्या राज्याशी संलग्न आहे?
- (६) जमिनीवरील सत्तेचा सिद्धांत केव्हा व कोणी मांडला?
- (७) पुरवठा व्यवस्थेचे कोणतेही दोन उगमस्रोत नमूद करा.
- (८) पॉसिबिलिझम (शक्यतावाद) म्हणजे काय?
- (९) राज्याच्या निर्मितीसाठी आवश्यक असणारे कोणतेही दोन घटक नमूद करा.
- (१०) सागरी युद्धावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन घटक नमूद करा.
- (११) 'वसाहतवाद'ची व्याख्या द्या.
- (१२) 'ऑर्गेनिक थिअरी ऑफ स्टेट' म्हणजे काय?
- (१३) भारताची भूसीमा किती व कोणत्या राष्ट्रांशी संलग्न आहे?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) अक्साई चीनबाबत थोडक्यात लिहा.
- (२) मर्मभूमीची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (३) ए. टी. महान यांच्याबाबत थोडक्यात लिहा.
- (४) वसाहतवादाचे हेतू थोडक्यात लिहा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) भारताच्या पश्चिम भूसीमावर्ती क्षेत्रातील लोकसंख्या व त्याचा सुरक्षेची असलेला संबंध यावर प्रकाशझोत टाका.
- (२) हवाई युद्धातील भूगोलाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (३) भूराजनीतीचे कोणतेही दोन घटक स्पष्ट करा.
- (४) वसाहतवादाचे निष्कर्ष आणि पद्धती स्पष्ट करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) अफ्रिकेतील राष्ट्रवादाच्या पुनरुदयाची कारणे कोणती?
- (२) राज्याच्या निर्मितीसाठी आवश्यक असणारे आधारभूत घटक कोणते? स्पष्ट करा.
- (३) प्रा. मॅकीन्डर यांच्या भूराजनैतिक विचारांचे टीकात्मक परीक्षण करा.
- (४) लष्करी भूगोलाच्या दृष्टिकोनातून भारत-म्यानमार सीमावर्ती क्षेत्रातील संरक्षणविषयक समस्येवर प्रकाशझोत टाका.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 5

M.A. / M. Sc. (Part-I) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 5 : Defence Economics of India)

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Define 'Threat Perception'.
- (2) Define 'Defence Budget'.
- (3) Define 'Public Good'.
- (4) State the meaning of War Potential.
- (5) State the concept of Development.
- (6) Write any two principles of War Finance.
- (7) What are the contributory elements of War Finance?
- (8) What do you mean by actual cost of war.
- (9) Define 'Economic Warfare'.
- (10) What do you mean by 'Strategic Self - Sufficiency'?
- (11) Define Deficit Finance.
- (12) What do you mean by 'Wartime economy'.
- (13) State the meaning of Qualitative Manpower.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) : [10]

- (1) Discuss features of India's defence budget.
- (2) Explain relations between economy and war potential.
- (3) Explain scope of studying defence economics.
- (4) Discuss importance of price control during war.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) : [20]

- (1) Explain determinants of India's defence expenditure.
- (2) How does parliament control over defence budget? Explain.
- (3) 'Defence and development go side by side'. Do you agree? Explain.
- (4) Discuss role of private sector in India's defence production.

Q. 4. Answer in about 500 words (any two) : [30]

- (1) Explain rationale of arms production in the third world countries.
- (2) Analyse India's defence expenditure since 1971.
- (3) Write a note on scope and methods of economic warfare.
- (4) Discuss role of public sector in defence production in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'धोक्याबाबतची संकल्पना' याची व्याख्या द्या.
- (२) संरक्षण अंदाजपत्रक काची व्याख्या द्या.
- (३) 'लोककल्याण' (Public good) ची व्याख्या द्या.
- (४) 'युद्धक्षमता' म्हणजे काय?
- (५) 'विकास' याचा अर्थ लिहा.
- (६) वॉर फायनान्सची दोन तत्त्वे नमूद करा.
- (७) वॉर फायनान्सला योगदान करणारे घटक कोणते?
- (८) 'युद्धाचे वास्तव मूल्य' म्हणजे काय?
- (९) 'आर्थिक युद्धपद्धती' ची व्याख्या द्या.
- (१०) 'सामरिक स्वावलंबन' म्हणजे काय?
- (११) 'डिफीसिट फायनान्स' ची व्याख्या द्या.
- (१२) 'युद्धकालीन अर्थव्यवस्था' म्हणजे काय?
- (१३) 'गुणवत्ताधारक मानवी बल' म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) भारताच्या संरक्षण अंदाजपत्रकाच्या गुणधर्माची चर्चा करा.
- (२) अर्थव्यवस्था आणि युद्धक्षमता यांतील संबंध स्पष्ट करा.
- (३) संरक्षणविषयक अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (४) युद्धकाळातील मूल्यनियंत्रणाच्या महत्त्वाबाबत चर्चा करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) भारताचा संरक्षण खर्च निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (२) संसद संरक्षण अंदाजपत्रक कशा प्रकारे नियंत्रित करते? स्पष्ट करा.
- (३) “संरक्षणसज्जता आणि विकास कार्यक्रम दोन्ही एकाच वेळेस साध्य केले पाहिजेत.” आपण या विधानाशी सहमत आहात काय? स्पष्ट करा.
- (४) भारताच्या संरक्षण उत्पादनातील खाजगी क्षेत्राच्या भूमिकेची चर्चा करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) तिसऱ्या जगातील राष्ट्रांत शस्त्रास्त्र उत्पादनाबाबतच्या असलेल्या युक्त्या-वाद-प्रतिवादाबाबत चर्चा करा.
- (२) १९७१ पासून भारताच्या संरक्षणखर्चाचे विश्लेषण करा.
- (३) आर्थिक युद्धपद्धतीची व्याप्ती आणि पद्धती (तंत्र) यावर टिप्पण लिहा.
- (४) भारताच्या संरक्षण उत्पादनातील पब्लिक सेक्टरच्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 6

M.A. / M. Sc. (Part-II) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 6 : Science, Technology and National Security)

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Write the 'Concept of Science'.
- (2) What is Anti Aircraft Artillery?
- (3) Introduce 'Armoured Fighting Vehicle'.
- (4) What is 'Spy Satellite'?
- (5) What is IRBM?
- (6) What is ICBM?
- (7) Write about RADAR.
- (8) What is MBRL?
- (9) What is V/STOL aircraft?
- (10) Define 'Star Wars'.
- (11) What is meant by Supersonic Aircraft?
- (12) Define 'Electricity'.
- (13) Define 'Electronics'.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q.2. Answer in about 50 words each (any two) :

[10]

- (1) Write various applications of energy.
- (2) Write the military applications of Electronics.
- (3) Write the strategic applications of Computer.
- (4) Write the civil applications of Bio-Technology.

Q.3. Answer in about 150 words each (any two) :

[20]

- (1) Explain the contribution of technology in the development of air power.
- (2) Explain the contribution of technology in the development of naval power.
- (3) Discuss the military significance of SDI.
- (4) Discuss the military significance of NMD.

Q.4. Answer in about 500 words each (any two) :

[30]

- (1) Write an essay on the uses of nuclear energy in war and peace.
- (2) Discuss science and technology in India's security context.
- (3) Explain about India's Scientific and Industrial Policy Resolution.
- (4) Discuss the technologies applied in the Second World War.

—————

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'विज्ञाना'ची संकल्पना लिहा.
- (२) विमानविरोधी तोफा म्हणजे काय?
- (३) चिलखती लढाऊ वाहन म्हणजे काय?
- (४) हेरगिरी करणारा उपग्रह याचा अर्थ लिहा.
- (५) आय. आर. बी. एम. म्हणजे काय?
- (६) आय. सी. बी. एम. म्हणजे काय?
- (७) रडार म्हणजे काय?
- (८) एम. बी. आर. एल. म्हणजे काय?
- (९) व्ही / स्टॉल विमान म्हणजे काय?
- (१०) 'तारका युद्ध' याची व्याख्या द्या.
- (११) सुपरसोनिक एअरक्रॉफ्ट म्हणजे काय?
- (१२) इलेक्ट्रीसिटी ची व्याख्या द्या.
- (१३) इलेक्ट्रॉनिक्स ची व्याख्या द्या.

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) ऊर्जेच्या विविध उपयोगांबाबत थोडक्यात लिहा.
- (२) इलेक्ट्रॉनिक्स सैनिकी कार्यासाठी येणारे उपयोग थोडक्यात लिहा.
- (३) संगणकाचे सामरिक उपयोग स्पष्ट करा.
- (४) जैविक तंत्रज्ञानाचे असैनिकी (नागरी) कार्यासाठी होणारे उपयोग स्पष्ट करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) हवाईशक्तीच्या विकासात तंत्रज्ञानाने केलेले योगदान स्पष्ट करा.
- (२) नाविकशक्तीच्या विकासात तंत्रज्ञानाने केलेले योगदान स्पष्ट करा.
- (३) 'एस. डी. आय. (SDI) चे लष्करी दृष्टिकोनातून महत्त्व'. चर्चा करा.
- (४) एन. एम. डी. (NMD) चे लष्करी दृष्टिकोनातून महत्त्व'. चर्चा करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) अणुऊर्जेचे युद्ध आणि शांतता काळातील उपयोग यावर निबंध लिहा.
- (२) भारतीय सुरक्षेच्या संदर्भात विज्ञान व तंत्रज्ञानाबाबत चर्चा करा.
- (३) भारताचे वैज्ञानिक व औद्योगिक धोरणाबाबतचे ठराव स्पष्ट करा.
- (४) दुसऱ्या महायुद्धात वापरण्यात आलेल्या विविध तंत्रज्ञानाबाबत चर्चा करा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 7

M.A. / M. Sc. (Part-II) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS - 8 : Indian Military History)

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about **20** words each (**any ten**) :

[20]

- (1) State the meaning of Military History.
- (2) Write the duration of Mughals?
- (3) What do you mean by Mansabdar?
- (4) State the meaning of Peshwa.
- (5) What do you know about Najib Khan?
- (6) When and why the first battle of Panipat was fought?
- (7) Who was the chief of Shivaji's Navy?
- (8) Who was Razia Sultan?
- (9) Which was the capital fort of Shivaji?
- (10) What do you mean by Sanad?
- (11) Where and between whom the second Anglo-Maratha war was fought?
- (12) Who was Sadashiv Rao Bhau?
- (13) What was the aim of Alexander during the battle of Zelum?

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) : [10]

- (1) Explain in brief ideas of Kautilya regarding interstate relations.
- (2) Write in brief "Battle of Ten Kings".
- (3) Write a few lines on First Bajirao Peshwa.
- (4) Explain in short Maratha Navy during Shivaji's era.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) : [20]

- (1) Analyse the causes of downfall of Mughals.
- (2) Explain the Battle of Somnath and its impact on contemporary India.
- (3) Assess Shivaji as a "Military Leader".
- (4) Explain the third Anglo - Maratha war and its impact on contemporary Maharashtra region.

Q. 4. Answer in about 500 words each (any two) : [30]

- (1) Describe the first battle of Panipat and explain how it was a milestone in the military history of India.
- (2) Highlight on the causes of Maratha defeat at the third battle of Panipat.
- (3) Write an essay on 'Strategy and Tactics of Shivaji'.
- (4) Highlight on "Military Reforms" introduced by Allahuiddin Khilji during Sultanate period.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) लष्करी इतिहासाचा अर्थ नमूद करा.
- (२) मोगलांचा कालखंड नमूद करा.
- (३) मनसबदार म्हणजे काय?
- (४) 'पेशवा'चा अर्थ नमूद करा.
- (५) नझीबखानविषयी आपणांस काय माहिती आहे?
- (६) पहिली पानिपतची लढाई केव्हा व का लढण्यात आली?
- (७) शिवाजींच्या नाविक दलाचा प्रमुख कोण होता?
- (८) रझिया सुलतान कोण होती?
- (९) शिवाजींची राजधानी कोणत्या किल्यावर होती?
- (१०) 'सनद' म्हणजे काय?
- (११) दुसरे ब्रिटिश-मराठा युद्ध कोठे आणि कोणामध्ये लढले गेले?
- (१२) सदाशिवराव भारू कोण होते?
- (१३) झेलमच्या लढाईत अलेक्झॅन्डरचा प्रमुख हेतू कोणता होता?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) अन्तरराज्य संबंधाबाबत कौटिल्याचे विचार थोडक्यात वर्णन करा.
- (२) 'दहा राजांचे युद्ध' थोडक्यात लिहा.
- (३) पहिला बाजीराव पेशवा यावर थोडक्यात लिहा.
- (४) शिवाजींच्या काळातील मराठ्यांचे नौदल थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) मोगलांच्या पतनाची कारणे - विश्लेषण करा.
- (२) सोमनाथची लढाई स्पष्ट करून त्यांचे तत्कालीन भारतावर कोणते परिणाम झाले लिहा?
- (३) शिवाजी एक 'लष्करी नेता' म्हणून परीक्षण करा.
- (४) तिसरे ब्रिटिश-मराठा युद्ध स्पष्ट करून त्याचा तत्कालीन महाराष्ट्रावर झालेला परिणाम लिहा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) पानिपतच्या पहिल्या लढाईचे वर्णन करून ही लढाई भारताच्या लष्करी इतिहासात कशा प्रकारे एक मैलाचा दगड म्हणून सिद्ध झाली स्पष्ट करा.
- (२) पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईत मराठ्यांच्या पराभवाच्या कारणांवर प्रकाशझोत टाका.
- (३) 'शिवाजींची युद्धनीति आणि युद्धतंत्र' यावर निबंध लिहा.
- (४) सुलतान कालखंडात अल्लाउद्दीन खिलजी याने केलेल्या लष्करी सुधारणांवर प्रकाशझोत टाका.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 8

M.A. / M. Sc. (Part-II) Examination – 2012

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS - 9 : Contemporary Issues in Security Policy

(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about **20** words each (**any ten**) :

[20]

- (1) What is Strategic Planning?
- (2) What is IDSA?
- (3) What is B.M.D.?
- (4) What as P-5?
- (5) What is Human Rights?
- (6) What is Comprehensive Security?
- (7) What are Humanitarian Issues?
- (8) What is Conflict?
- (9) What is WTO?
- (10) What is Cultural Conflict?
- (11) What is Energy Crisis?
- (12) What is Peace?
- (13) What is National Security?

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) : [10]

- (1) Explain US strategic relation with India.
- (2) Explain India's relation with West Asia.
- (3) Explain India's contribution in SAARC.
- (4) Explain India's relation with African union.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) : [20]

- (1) Discuss Energy Crisis in India.
- (2) Discuss gender issues in India and its impact on development.
- (3) Discuss globalization and security issues in South Asia.
- (4) Discuss geostrategic readjustment after 1990s.

Q. 4. Answer in about 500 words each (any two) : [30]

- (1) Write an essay on 'India's strategic planning in present context.
- (2) Write an essay on UN role for Peace of Security.
- (3) Write an essay on African Human security issues.
- (4) Write an essay on South Asian security problem.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'सामरिक योजना' म्हणजे काय?
- (२) IDSA म्हणजे काय?
- (३) B. M. D. म्हणजे काय?
- (४) P-5 म्हणजे काय?
- (५) 'मानवी हक्क' म्हणजे काय?
- (६) 'सर्वसमावेशक सुरक्षा' म्हणजे काय?
- (७) 'मानवतेचे प्रश्न' म्हणजे काय?
- (८) 'संघर्ष' म्हणजे काय?
- (९) W. T. O. म्हणजे काय?
- (१०) 'सांस्कृतिक संघर्ष' म्हणजे काय?
- (११) 'ऊर्जासंकट' म्हणजे काय?
- (१२) 'शांतता' म्हणजे काय?
- (१३) 'राष्ट्रीय सुरक्षा' म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) भारतासोबत अमेरिकेचे सामरिक संबंध स्पष्ट करा.
- (२) भारतासोबत पश्चिम आशियाचे संबंध स्पष्ट करा.
- (३) भारताचे सार्कमधील योगदान स्पष्ट करा.
- (४) भारताचे अफ्रिकन युनियन सोबतचे संबंध स्पष्ट करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) भारतातील ऊर्जा समस्येवरच्या चर्चा करा.
- (२) 'लिंगभेदाचे प्रश्न आणि त्याचे विकासावर परिणाम' यावर चर्चा करा.
- (३) 'जागतिकीकरण आणि दक्षिण आशियातील सुरक्षेचे प्रश्न' यावर चर्चा करा.
- (४) १९९० नंतर भूसामरिक अदलाबदल यावर चर्चा करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) सदध्याच्या संदर्भात 'भारताची सामरिक योजना' यावर निबंध लिहा.
- (२) 'संयुक्त राष्ट्रांची शांतता आणि सुरक्षिततेसाठी कार्ये' यावर निबंध लिहा.
- (३) 'अफ्रिकन मानवी सुरक्षेचे प्रश्न' यावर निबंध लिहा.
- (४) 'दक्षिण आशियातील सुरक्षेचे प्रश्न' यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

[4109] – 9

M.A. / M. Sc. (Part-I) Examination – 2012
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
(DS - 10 : Regional Security in South Asia)
(Annual Pattern)

Time : Three Hours

Total Marks : 80

Note : (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

Q. 1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Define Ideological Conflict.
- (2) What do you mean by 'counter terrorism'?
- (3) Explain the meaning of Positive Peace.
- (4) Define 'Buffer State'.
- (5) Define 'Regionalism'.
- (6) Define Diplomacy.
- (7) State the meaning of 'Nuclear Doctrine'.
- (8) State the meaning of Strategic Partnership.
- (9) What do you mean by International Order.
- (10) Define Strategic Perception.
- (11) Define Common Security.
- (12) What do you mean by India's 'Look East Policy'.
- (13) Explain the meaning of 'Panchasheel'.

Total No. of Questions - 04]

[Total No. of Printed Pages - 04

Q. 2. Answer in about 50 words each (any two) : [10]

- (1) Explain objectives of foreign policy of Bangladesh.
- (2) Discuss strategic perception of Sri-Lanka.
- (3) Describe achievements of SAARC.
- (4) Examine India's contributions in SAARC.

Q. 3. Answer in about 150 words each (any two) : [20]

- (1) Write a note on 'SAPTA'.
- (2) Describe organizational structure of SAARC.
- (3) Explain South - Asia in changing world order.
- (4) Evaluate the role of Bangladesh in SAARC.

Q. 4. Answer in about 300 words each (any two) : [30]

- (1) Examine Nepal as a buffer state. How does it help to maintain South Asian stability and security?
  - (2) Explain basic factors which determine foreign policy of India.
  - (3) Discuss security challenges to South Asia.
  - (4) Write a note on India - Pakistan relation with special focus on Kashmir problem.
-

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : ८०

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १. प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[२०]

- (१) 'विचारधारेचा संघर्ष'ची व्याख्या द्या.
- (२) प्रतिदहशतवाद म्हणजे काय?
- (३) 'सकारात्मक शांतता'चा अर्थ लिहा.
- (४) आघातशोषक राज्य याची व्याख्या द्या.
- (५) 'प्रादेशिकवाद'याची व्याख्या द्या.
- (६) 'राजनय'ची व्याख्या द्या.
- (७) आण्विक तत्त्व प्रणाली याचा अर्थ लिहा.
- (८) सामरिक भागीदारी म्हणजे काय?
- (९) आंतरराष्ट्रीय व्यवस्था म्हणजे काय?
- (१०) 'सामरिक संकल्पना'ची व्याख्या द्या.
- (११) 'सामान्य सुरक्षा'ची व्याख्या द्या.
- (१२) भारताची 'लुक ईस्ट पॉलिसी' म्हणजे काय?
- (१३) 'पंचशील' म्हणजे काय?

प्र. २. प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[१०]

- (१) बांगलादेशाच्या परराष्ट्र धोरणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (२) 'श्रीलंकेचे स्ट्रॅटेजिक परसेप्शन' चर्चा करा.
- (३) सार्कचे यश (उपलब्धता) वर्णन करा.
- (४) भारताच्या सार्कबाबत योगदानाचे परीक्षण करा.

प्र. ३. प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[२०]

- (१) सापटा (S. A. P. T. A.) बाबत टिपण लिहा.
- (२) सार्कच्या संघटनात्मक रचनेचे वर्णन करा.
- (३) बदलत्या जागतिक व्यवस्थेतील दक्षिण आशिया स्पष्ट करा.
- (४) सार्कमधील बांगलादेशाच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.

प्र. ४. प्रत्येकी सुमारे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[३०]

- (१) नेपाळ एक आघातशोषक राष्ट्र म्हणून परीक्षण करा आणि त्याची दक्षिण आशियात स्थैर्य व सुरक्षा अबाधित ठेवण्यासाठी कशाप्रकारे मदत होते? स्पष्ट करा.
- (२) भारताचे परराष्ट्र धोरण निर्धारित करणारे मूलभूत घटक स्पष्ट करा.
- (३) दक्षिण आशियाच्या सुरक्षाविषयक आव्हानाबाबत चर्चा करा.
- (४) काश्मीरच्या समस्येचा विशेष संदर्भ देऊन भारत-पाक संबंधावर टिपण लिहा.

